

*Me asutaan
täällä!*

Koiranelämä siirtolapuutarha-alueella — mutta reviiri rajoittuu omalle palstalle.

Palstalla kaikki on lähellä, ja posti tulee perille.

Kesällä tiskaminenkin voi olla hauskaa.

Hedelmäpuita voi kasvattaa myös säleikössä.

Kekseliäs pääsee helpommalla

Leikkamalla puista saa taideteoksia

*Varttia vaille
kuusi kesä-
iltana*

*Vihreä
olohuone*

*Katepaperi estää
rikkaruohojen kasvun, ja
ravinteet säästävät vilje-
lyskasveille.*

Vihdoinkin! Omenat ovat kypsyneet!

dättää maaperän ravinteita sekä edistää aina hyödyllistä pieneliötoimintaa. Luonnonmukaisessa viljelyssä sen tärkeimpiä tehtäviä on lisätä maan typpi-pitoisuutta luonnollisella tavalla. Tästä syystä käytetään mielellään typpi-sitovia kasveja, jotka hajotessaan vapauttavat typen haluttujen kasvien käyttöön. Tällaisia typensitvoja ovat mm. palkokasvit kuten herne, härkäpapu ja virna sekä apilat ja rapsi. Kasvusto muokataan maahan yleensä kukintavaiheessa ennen hedelmien kehittymistä. Voidaan kuitenkin myös antaa esimerkiksi herneenpalkojen kehittyä, korjata sato ja muokata vasta sitten varret maahan.

Vihantalannoitusta voidaan harrastaa kylvämällä joka vuosi vaihdellen puutarhan eri osiin lannoituskasvia, jonka annetaan kasvaa kasvukauden ajan ja syksyllä muokataan maahan. Toinen mahdollisuus on kylvää vihan-takasvusto keskikesällä alkukesän kesannoinnin tai varhaisvihannesten sa-donkorjuun jälkeen. Näin saadaan vihantapalstalta joka vuosi myös satoa. Myös lomittaisviljely esimerkiksi mansikan tai kaalin kanssa on hyödyllistä, kunhan niittämällä pidetään huoli, ettei lannoitekasvusto pääse varjosta-maan ja tukahduttamaan varsinaisia viljelykasveja.

VII.6 TOIMIVA KOMPOSTI

Kompostoinnissa käytetään hyväksi luonnon biologisia prosesseja: nopeute-taan ja säännellään kiertoaikua, jossa kaikki eloperäinen aikanaan maa-tuusaan luo hedelmällistä pohjaa uudelle kasvulle.

Kompostissa monilajinen lahottajabakteeristo hajottaa nopeasti siihen tuotavaa orgaanista ainetta, kunhan olosuhteet ovat suotuisat; kosteus, il-mavuus ja riittävä lämpöeritys luovat ihanteelliset toimintaedellytykset pie-neliöille. Lopputuloksena syntyy hiilidioksiidia, vettä lämpöenergiaa ja kuohkeaa, mustaa, humuspitoista multaa. Tällainen multa on puutarhurille kullanarvoista, ja paras on, että sitä saadaan jätteistä, jotka muuten jou-tuisivat hyödyttömänä kaatopaikoille kuormittamaan jo ennestäänkin ras-kautettua jätehuoltoamme. Kompostointi on ekologisesti ja taloudellisesti hyödyllistä toimintaa.

Kompostin rakentaminen ei vaadi suuria taloudellisia uhrauksia, jollei sitten päädytä pitkälle kehitettyihin, sinänsä erinomaisiin kompostoreihin.

Sen sijaan tarvitaan kyllä huukan vaivannäköä, tietoa ja taitoa, jottei jonakin päivänä tarvitsisi hämmästellä puutarhan perällä haisevaa, kärpäsiä ke-rävää tunkiota. Tällainen tunkio on ehdottomasti haitaksi ympäristölleen, ja sitä paitsi kielletty, eikä hyvinhoidettu kompostimme tietenkään muistuta sellaista vähimmässäkään määrin.

Komposti voidaan rakentaa joko vapaaksi kasaksi tai kehiikkoon, säili-öön tai valmiiseen kompostoriin. Vapaasti seisovat keot siirtolapuutarhurin kannattaa kuitenkin unohtaa ja keskittyä lähinnä kolmeen viimeksi mainit-tuun; tilan säästämiseksi, paremman ilmankierron ja lämpöeristyksen vuok-si sekä ennen kaikkea ympäristöhaittojen minimoimiseksi. Pienehkölle siir-tolapuutarhapalstoille sopivat kannelliset säiliöt ja kompostorit hyvin.

Kompostin voidaan käyttää *puutarhajätteitä*, kuten ruohonleikkuujä-tettä, lehtiä ja muuta lahoavaa kasvustoa — ei kuitenkaan jo siemeniä kehii-täneitä rikkakasveja. *Talouksjätteistä* sopivat esim. hedelmäjätteet (ei huo-nosti lahoava sitruunankuori), vihannesjätteet (esim. naatit), munankuoret, kahvinporot, talouspaperi ja liottamalla pehmennetty sanomalehtipaperi. Aikakauslehtipaperi lahoaa huonosti eikä sovi kompostoitavaksi. Ruoa-n-tähteitä tulee käyttää säasteliäsi, ja ne on heti peitettävä turpeella, kuorik-keella tai vastaavalla, jotta ne eivät houkuttelisi kärpäsiä, jyrsijöitä tai muita tuholaisia.

Talouksjätteiden käyttöä säädellään usein terveysviranomaisen tai siir-tolapuutarhayhdistysten toimesta, ja joillakin alueilla niiden käyttö on ko-konaan tai osittain kielletty. On aina syytä ottaa etukäteen selville, miten asianlaia on omalla alueella.

Hevosen, lehmän ja kanan *lanta* lisää kompostimullan humuspitoisuut-ta, parantaa sen lannoitearvoa sekä edistää kompostin lämpiämistä ja mui-den ainesten lahoamista. Kompostoitu lanta soveltuu myös kasveille parem-min kuin tuore.

Kuivikkeeksi sopivat esimerkiksi puunkuori, turve, sahajauhot ja oljet. Lisäksi tarvitaan *multaa* kerrosten väleihin. Toimiakseen hyvin komposti tarvitsee lisäksi *ravinteita* ja *kivennäisiä*, joten kalkkia tai tuhkaa, kivi-sarvi- tai merileväjauhoa on hyvä lisätä silloin tällöin — varsinkin, jos kom-postiin on käyretty pelkästään kasviperäisiä jätteitä.

Komposti rakennetaan kerroksittain

Komposti sijoitetaan puolivarjoisaan ja tuulensuojaiseen paikkaan. Mikäli ei käytetä valmiita kompostoreja, on kompostilla hyvä olla suora kosketus maahan, jotta maatuminen käynnistyisi tehokkaasti. Kompostin pohjan le-veydeksi sopii esimerkiksi 1-1,2 metriä, pituutta voi olla enemmänkin. Ma-talahko komposti on usein korkeaa edullisempi, koska sitä on helpompi kääntää. Kehikoksi sopii vaikkapa pohjaton puulaatikko tai yksinkertainen säleikkö. Jos laatikon yhden sivun alin lauta on irrotettava, on valmis multa sitä kautta helposti saatavilla.

Eri ainekset ladotaan kompostiin kerroksittain. Tasainen kosteus ja so-piva tiiviyys on tärkeää; liian kuivassa ja ilmavassa lahotajabakteerit eivät toimi, kun taas tiivis, märkä ja ilmaton komposti mätänee lahoamisen sijas-ta.

Kunkin kerroksen ainekset sekoitetaan, Raskaita ja tiiviitä kuohkeute-taan esimerkiksi oljilla tai kuivilla heinillä, liian ilmavia taas kastellaan ja poljetaan varovasti kokoon. Kompositaineksen pitäisi olla melko hienoja-koista, jolloin se maatu nopeammin.

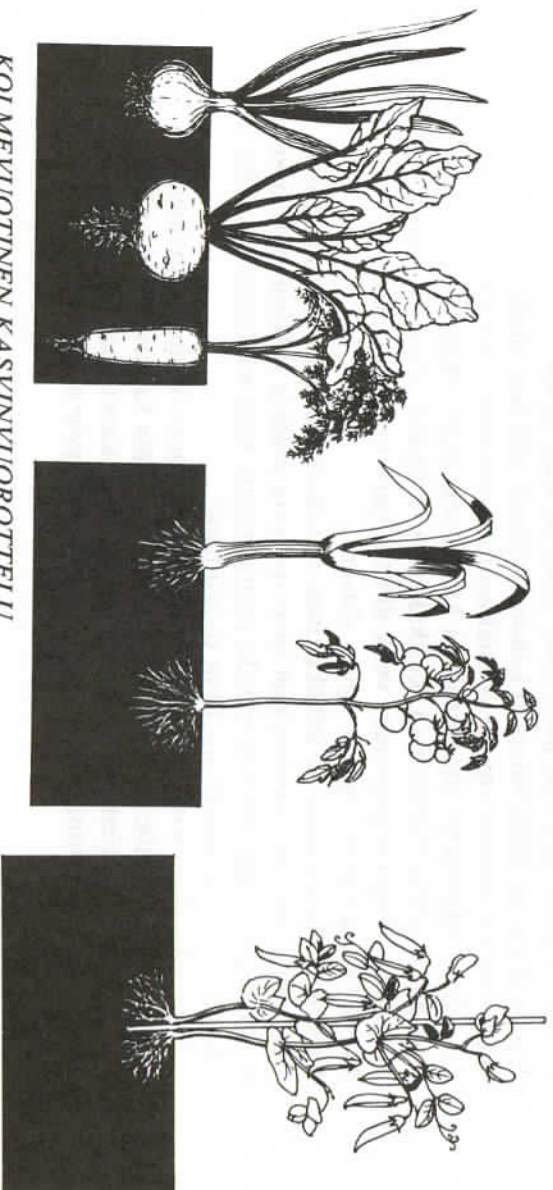
Pohjakerroksen tulee aina olla ilmava: alimmaiseksi siis pienityjä risu-

ja, olkia tms. Eri kompostikerrosten väliin ripotellaan noin viiden sentin kerros puoliksi lahonnutta tai valmista kompostimultaa, joka nopeuttaa maatumista, sekä mahdollisesti tuhkaa, kalkkia tai muuta kivennäispiitoista täydennysainetta. Kompostin kehittymistä tarkkaillaan jatkuvasti. Lämmön kehittyminen on merkki lahoitajabakteerin toiminnasta. Kuiva komposti on kylmä eikä siinä tapahdu mitään. Kompostin tulee käsin kosketeltaessa tuntuu kostealta, mutta ei vetiseltä. Liian kostea komposti on ilmaton; sitä käännetään ja pöyhittäään esim. taikolla ja lisätään karkeaa kuiviketta. Nenäkyllä ilmoittaa, milloin tähän on tarvetta. Kannettoman kompostin voi suojata sateelta esim. turve- tai multakerroksella, tai yksinkertaisesti levittämällä sen ylle muovia.

Kun komposti alkaa olla valmis, sen päälle levitetään multakerros. Lämpöeristeeksi levitetään vielä paksuhko kerros lehtiä, havuja, olkia tai muuta ilmavaa kateainetta. Varsinkin, jos kompostin annetaan muhia talven yli, on tällainen suojaus tärkeää.

Hyvin toimiva komposti tuoksuu miellyttävästi mullalta, on väriltään tummanruskeaa, ja siihen ilmaantuu kastematoja, kompostileroja, mutta ei muurahaisia tai siirjoja. Lierot voivat myöhemmin hävitä. Edullisissa oloissa saadaan hyvää multaa jo parissa kuukaudessa, ja jos kompostin rakentamisen aloitetaan keväällä, voidaan siitä ottaa alakautta multaa pitkin kesää. Syksyllä komposti on kypsynyt. Osa siitä voidaan säastää keväaseen, jolloin siitä saadaan uudelle kasvulle parasta mahdollista ravintoa.

VII.7 VUOROVILJELY ELI KASVINVUOROTTELU

KOLMEVUOTINEN KASVINVUOROTTELU

Ensimmäisenä kesänä viljellään juureksia (esim. sipuli, punajuurri, porkkana), toisena kesänä purjoa ja tomaatteja ja kolmantena kesänä palkokasveja (esim. herne).

Jos samaa kasvia viljellään samalla kasvupaikalla useita vuosia, alkaa ennen pitkää ilmetä haittavaikutuksia. Sadot alkavat pienetä, maa väsy, kasvu käy kituliaammaksi ja erilaiset taudinaihtajat ja tuholaisten alkavat tehdä tihutiään kasvimaalla. Tällainen viljely nimittäin kuluttaa yksipuolisesti

maan ravinteita ja antaa tiettyyn kasvilajiin erikoistuneille taudinaiheuttajille aikaa lisääntyä vuodesta toiseen, jolloin tuholaiskanta vahvistuu. Sen hävittäminen käy ajan mittaan vaikeaksi, ainakin ilman järeitä kasvinyrkkyyä. Viisaampaa olisi vaihdella eri kasvilajeja niin, ettei samalla kasvupaikalla viljellä samaa kasvilajia yhtä tai kahta vuotta kauempaa. Tämä ns. vuoroviljely säästää maata ja kasveja — ravinteet kuluvat tasaisesti ja mahdolliset tuholaiset kuolevat, kun paikalle istutettu uusi kasvilaji ei niille maita.

Joillakin kasveilla vuoroviljelyn tarve on erityisen suuri. Näitä ovat mm. kaalikasvit, peruna, porkkana ja herne. Kaalikasvien möhöjuuritauti, perunan loiset ja taudit, porkkanakarppänen ja -kempi sekä sienien aiheuttama 'herneväsämys' voidaan yleensä välttää kasvinvuorottelun avulla. Viljelykierron sopiva pituus on noin kolme vuotta. Kuitenkin esimerkiksi kaalin möhöjuurta aiheuttava sieni säilyy maassa ainakin viisi vuotta, joten on parasta viljellä kasvupaikalla muita kasveja ainakin niin kauan ennenkuin siihen taas istutetaan kaalia.

VII.8 SEKAVILJELY

Tehokkainta vuoroviljely on yhdistettynä sekaviljelyyn, joka tarkoittaa eri kasvilajien kasvattamista lähemmäs ja loimitain, samassa tai vierekkäisissä riveissä ja penkeissä. Toisaalta sekaviljely myös vähentää vuoroviljelyn tarvetta, koska maan ravinteiden käyttö tasapuolistuu. Ja mikä tärkeintä, eri kasvilajit usein tasapainottavat toisiaan, neutraloivat haittavaikutuksia, esimerkiksi eritteitä, ja jopa suojelevat toisiaan tuholaisilta.

Mitä tahansa kasveja ei sekaviljelyssä kannata yhdistää. On tunnettua, että jotkut kasvit viihtyvät paremmin yhdessä kuin toiset.

- Sipuli ja purjo viihtyvät porkkanan seurassa, tilli sen sijaan ei.
- Kaalikasvien kanssa sopivat voimakastuokuiset maustekasvit ja yrtit sekä selleri. Mansikka sitävästoin ei kaalin seurassa viihdy.
- Tomaatti viihtyy porkkanan, kukkakaalin ja sipulin seurassa, mutta sitä ei kannata istuttaa perunan, venkolin tai kurkun naapuriksi.
- Mansikka ja sipuli sopivat hyvin yhteen.

— Peruna pitää pavuista ja kehäkukista, mutta ei herneistä tai tomaatista. Kumppanuuskasvikiusymykset ovat jossakin määrin tulkinnanvaraisia, ja niistä lienee jokaisella kokeneella puutarhurilla oma käsityksensä. Lisätutkimuksia voi jokainen suorittaa palstallaan!

Jotta sekaviljelyn edut saataisiin mahdollisimman hyvin hyödynnettyiksi, valitaan kasvimaalle tuulensuojainen paikka. Näin tuokset eivät haihdu, ja sopivasti valikoitujen kasvien tuoksu yhdistelmä karkottaa pääasiassa hajuaisinsa varassa suunnistavat ei-toivotut hyönteisvierailijat.

VII.9 KATEVILJELY

Luonnontilassa maa ei ole koskaan paljas, vaan aina eloperäisen aineksen peittämä. Lahoava eloperäinen jäte pitää maan kuohkeana ja hedelmällisenä. Kun haluamme parantaa kasvien kasvuolosuhteita, voimme mekin käyttää apuna viljelyssä erilaisia maan peitteitä, katteita.

Kateviljely hyödyttää kylvöksiämme monin tavoin. Maan pintaan levitetty katekerros suojaaa maata liettymiseltä ja toisaalta kuivumiselta ja kuo-

rettumiselta. Se pitää maan sopivan lämpimänä ja kosteana sekä elävöittää ja kuohkeuttaa sitä edistämällä katteenalaisen maan pieneliöstön toimintaa. Katteen avulla voidaan tasapainottaa lämpötilojen vaihtelua ja pidentää kasvukautta.

Kate estää rikkaruohojen kasvua. Näin ne eivät pääse kilpailemaan hyötykasvien kanssa ravinteista. Ravinteiden ja maa-aineksen huuhtoutuminen sateiden mukana vähenee. Eloperäiset kätteet myös lannoittavat maata luovuttaessaan lahottessaan vapautuvia ravinteita maahan. Tällöin voidaan puhua *katelannoituksesta* tai *pintakompostoinnista*. Toisaalta ilmaan vapautuu hiilidioksidia, jota kasvit tarvitsevat kasvaakseen. Katteen avulla huonokuntoinenkin maa hijsalleen parantuu, eikä radikaaleja maanparannustoimenpiteitä useinkaan tarvita.

Kate siis tekee puolestamme sen, mihin me pyrimme haraamalla, kitkemällä, kääntämällä ja kastelemalla. Sen käyttäminen vähentää näiden toimenpiteiden tarvetta ja säästää vaivojamme. Kun maa ennen katteen levittämistä muokataan ja lannoitetaan, sen voi pajoiti jättää rauhaan; katettu maa huolehtii itse itsestään.

Katemateriaalin tulee mieluiten olla vettä ja ilmaa läpäisevää sekä lahoavaa. Vettä imemätön, silputtu olki täyttää hyvin nämä vaatimukset. Lisäksi kätteeksi sopivat pihan karikkeet, kutterinlastu, hake, pilkotut risut, sahanpurut, kuorihumus, puunlehdet, ruohonleikkuujäte ja muut terveet kasvijätteet, havut, heinät, vihantalannoituskasvit, osittain lahonnut komposti, jopa sanomalehti. Sanomalehtiriä suositellaan etupäässä koristekasvien kätteeksi, sillä painoväteissä saattaa olla haitallisia kemiallisia aineita.

Myös teollisia valmisteita on saatavissa. Niitä ovat mm. kasvuturpeesta ja selluloosasta valmistettu HortoPaperi, muovikuittukankaiset rivivälilankaat sekä mansikkakangas. Kaikki nämä ovat tiivistä muovikalvoa parempia hengittävyytensä vuoksi. Ne läpäisevät veden ja ilman ja jouduttavat sadon kehitystä.

Eloperäistä katetta levitetään maan pintaan huolellisen kastelun tai kunnollisen sateen jälkeän paksumko, katemateriaalista riippuen 5-15 sentin kerros. Katekerros levitetään maahan vasta kun maa on keväällä sulanut, tavallisimmin touko-kesäkuun vaihteessa, sillä se hidastaa maan lämpenemistä. Katekerroksen tulee olla ilmava, sillä ilmattomassa maassa tapahtuu helposti mätänemistä lahoamisen sijasta. Jos kate pidättää liikaa kosteutta, saattavat myös erilaiset taudinaiheuttajat ja tuholaisten lisääntyä. Kate sopii erityisen hyvin aurinkoisille maille, joiden kasrelun tarvetta se vähentää. Alavilla, vetisillä mailla tyydytään ohuempaan katekerrokseen.

Katteeseen tehdään aukot istutusknuoppien tai kylvöriivien kohdalle, ja kateainetta lisätään tarvittaessa pitkin kesää kasvien juurille ja/tai rivivälileihin, esimerkiksi jos rikkakasvit alkavat nostaa päätään katteen läpi. Pehmeä katteen alla tehostaa sen rikkakasveja torjuvaa vaikutusta. Syksyn tullessa voidaan puoliksi lahonnut aines harata kevyesti maan pintakerrokseen.

Joskus ehkä halutaan syysskatteen avulla pidentää kasvukautta, jolloin esimerkiksi juurikasveja saadaan satoa pitkälle myöhäissyksyn asti. Keväällä tällainen kate kuitenkin hidastaisi maan sulamista ja lämpenemistä. Syyskate kannattaakin kerätä viimeistään keväällä lumen sulamisen jälkeen pois ja käyttää aines esimerkiksi kompostiin. Uusi kate levitetään, kun maa on sulanut ja ensimmäiset rikkakasvit antavat merkkejä olemassaolostaan.

Tehdasvalmisteinen katepaperi toimii paljolti muun eloperäisen katteen tavoin. Se estää tehokkaasti rikkaruohojen kasvua, on helpokäyttöistä ja lahoavana voidaan muokata maahan kasvukauden päättyttyä. Käyttöohjeet seuraavat pakkauksen mukana.

Muovikuutiokankaat ja muovikalvot eivät hidasta, vaan päivästön nopeuttavat maan lämpenemistä keväällä. Niiden avulla voidaan aikaistaa kylvää ja jouduttaa satoa, ja ne voidaan asettaa paikalleen jo aikaisin keväällä. Katteseen tehdään ristikkäisvillit istutusta varten. Ohutta muovikalvoa käytettäessä voidaan antaa taimien kasvua muovin alla ja tehdä villit vasta kun ne alkavat kohottaa muovia.

Hajoamattomat katteet peitetään vaikkapa ohuella hiekka- tai multa-kerroksella, jolloin ne pysyvät paikoillaan ja sopivat paremmin maastoon. Kasvukauden jälkeen ne rullataan pois.

Peiteharso on tervetullut siirtolapuutarhaviilijälle. Harso läpäisee hyvin valoa ja ilmaa. Se levitetään löyhästi kasvuston päälle, jolloin muodostuu ihanteellinen pienilmasto, eräänlainen hengittävä pienoiskasvihuone. Harso voi olla kasvuston päällä koko kasvukauden ajan. Koska se läpäisee vettä, sitä ei tarvitse poistaa kastelun ajaksi, ja erittäin kevyenä se ei estä hennoimankaan taimen kehittymistä. Peiteharso suojaa kasvustoa paitisi kylmyydeltä, kuumuudelta ja tuulelta, myös lentävien tuhohyönteisten, lintujen ja jämisten vierailuilta. Se pysyy paikoillaan esimerkiksi reunoille levitetyn multakerroksen avulla.

VII.10 KASVILAVAT

Kasvilavaan istutus on perinteinen menetelmä, kun halutaan viljellä varhaisvihanneksia ja hieman vaativampia kasveja ulkoilmaa suotuisammassa olosuhteissa. Se sopii myös taimien kasvatukseen ja lämpimässä kasvi- tai asuinhuoneessa esikasvatettujen taimien karaisuun ennen niiden istuttamista lopulliselle kasvupaikalleen avomaalle.

Nykyisin lavoja on saatavissa valmiina, mutta sellaisen voi itsekin melko helposti rakentaa. Lavaikkunaksi kelpaa esimerkiksi tavallinen vanha ikkuna, tai se voidaan koota rimoista ja lasiruuduista. Kirkkalla muovilevylläkin on etunsa. Se on lasia kevyempää ja helpommin käsiteltävää eikä rikkoudu helposti. Lapsille ja kotieläimille matala lasilava voi olla vaarallinen.

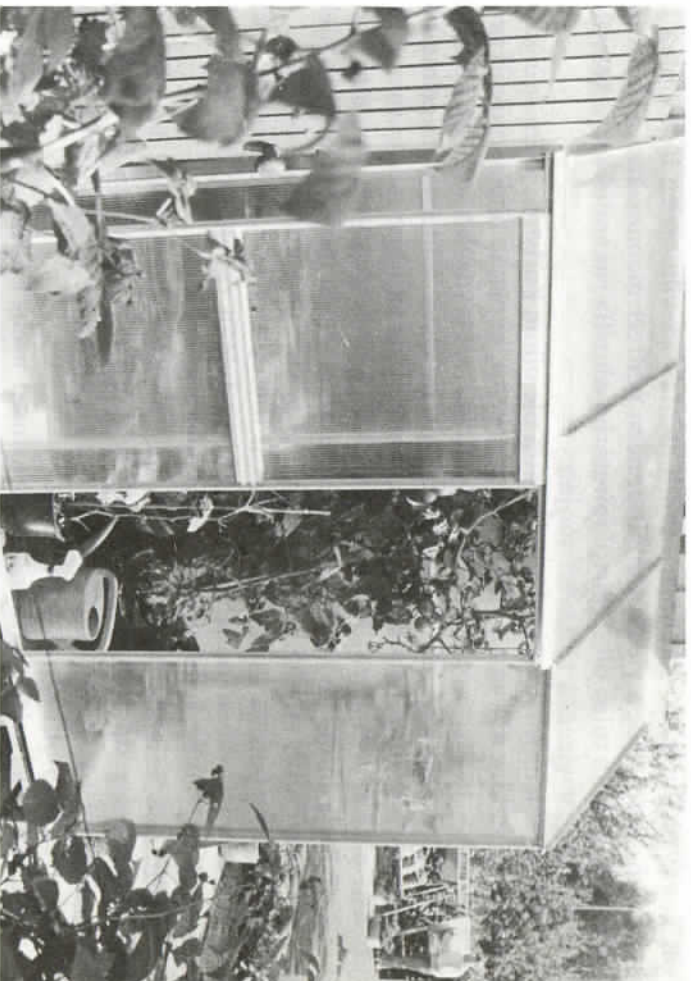
Lavaikkunalle rakennetaan kehys laudoista niin, että katolle saadaan kaltevuutta parisenkymmentä astetta, jolloin sadevesi valuu siltä pois. Lisäksi tarvitaan tuet tuuletamista varten. Kehyksen käytetään 2,5-3 sentin paksuisia, mahdollisesti kylästettyä lauta. On varmistettava, että kylästysaine on kasveille vaaraton. Jos puutavara käsitellään itse, on mallettava odottaa liotinhöyryjen täydellistä haihtumista, ennen kuin lava otetaan käyttöön.

Kylmä lava, siirrettävä tai kiinteä, tehdään suoraan maan päälle. Sen ainoa lämmönlähde on aurinko.

Lämmiin lava saadaan, kun maahan kaivetaan noin 30 sentin syvyinen kehikon suuruisen suorakulmio, johon pannaan paksu kerros esimerkiksi olijensekaisia hevosenlantaa. Lanta luovuttaa palaessaan eli lahotessaan jatkuvasti lämpöä kasvualuestaan ja lavan ilmatilaan. Lantakerroksen päälle sitten paksuhko kerros multaa ja itse lava kaiken kruunuksi. Kylväminen voidaan aloittaa aikaisin, Etelä-Suomessa jo huhtikuussa.

Lava vaatii jonkin verran huolenpitoa, mutta kasvun kehittymistä on antoisa seurata. Kevään hallaöinä kannattaa peittää lava esimerkiksi kasperteellä tai matoilla lämmön pidättämiseksi. Tuuletamisen ja kastelun tarvetta on jatkuvasti tarkkailtava.

VII.11 KASVIHUONE

Kasvihuone laajentaa viljelymahdollisuuksia huomattavasti, ja se on lähes jokaisen innokkaan puutarhurin toiveilistalla. Tomaatti, meloni, kurpitsa ja muut vaatehaat kasvatettavat antavat runsasta satoa hyvinhoidetussa kasvihuoneessa.

Kasvihuone voi olla lasista tai muovilevystä valmistettu kiinteä rakennelma. Muovikalvoa voidaan myös käyttää, jolloin se voidaan syksyllä purkaa. Lasihuoneet ovat kauniita, helppoitoisia ja kestäviä, mutta luonnollisesti huomattavasti muovihuoneita kalliimpia. Muovilevy-, akryyli- ja muut vastaavat kasvihuoneet ovat kustannuksiltaan lasisten luokkaa.

Jos ei ole mahdollisuutta rakentaa tai hankkia oikeaa kasvihuonetta, voidaan ehkä aluksi tyytyä ns. *muovitunneliin*. Muovitunnelit eli aurinkopyydykset sopivat taimikasvatukseen ja varhaiskasveille sadon aikaisamiin. Niissä kehittyä suotuista kasvihuoneyyppinen kosteanlämmiin pienilmasto.

Tunneli rakennetaan pingottamalla muovikalvo esim. teräslanka- tai sähköeristysputkien varaan. Reunat voidaan peittää tai muuten kiinnittää maahan, jottei tuuli pääse riepottelemaan ja rikkomaan muovia. Muovituunnelia on tuuletettava usein. Tämä käy nostamalla muovin reunaa sitä pitemmäksi ajaksi, mitä pitemmälle kesä edistyy. Lämpiminä päivinä, kun kasvu on jo päässyt hyvään alkuun, voidaan muovi vetää syrjään miltei koko päivän ajaksi.

Yksinkertaisen, lämmittämättömän *muovihuoneen* voi myös melko helpposi koota itse pingottamalla muovi rimojen tai teräsputkikaarien varaan. Tällainen huone ei ole paljoakaan muovitunnelia kalliimpi.

Lasiset kasvihuoneet ostetaan nykyisin yhä useammin valmiina. Runko on yleensä alumiinia, joskus myös puuta. Elementteistä voi lasihuoneen koota itsekin.

Kasvihuoneen paikkaa etsittäessä on tärkeää valita valoisa kohta, jossa ei ole suuria, varjostavia puita. Majan pohjoispuolelle ei kasvihuonetta mieti.

lellään sijoiteta. Ilmansuunnista itä-länsisuunta antaa kasveille eniten valoa, mutta pohjois- eteläsuuntakin voi olla edullinen, varsinkin, jos paikka on kovin paahteinen. Tuulinen sijainti alentaa kasvihuoneen lämpötilaa ja syyntuuli saattaa jopa viedä muovihuoneen peitteet mennessään, joten suojainenkin paikan tulisi olla. Siirtolapuutarha-alueilla rakennukset ja kasvillisuus tarjoavat yleensä riittävän suojan.

Ainakaan muovihuone ei välttämättä ole pihan koristus, joten se ei saisi peittää tai hallita näkymää mökiltä puutarhaan, ei pistää liiaksi ohikulkijoiden silmään, ja naapureitakin pitäisi ajatella... löytyneekö sopivaa paikkaa ollenkaan! Lasihuone on itsessään kaunis ja tässä suhteessa ongelmatomampi. Yksi mahdollisuus on sijoittaa lasinen kasvihuone modernisti välittömästi mökin yhteyteen, terrassin jatkeeksi, jolloin kypsyvät tomaarit tuovat kahvihetkiimme aivan uuden ulottuvuuden. Tosin moinen vaatii jo melko kouliintunutta silmää eikä esteettisistä syistä sovi muovihuoneelle.

Usein sopivin paikka muovihuoneellekin löytyy kasvimaan tienoilta, josta puuttuvat varjostavat puut. Ennenkuin ryhdytään rakennuspuuhiin, tulee ottaa selvää, saako sellaisen rakentaa palstalle.

Toimintaperiaatteitaan kasvihuone muistuttaa pajoliti kasvillavaa. Kasvihuoneessa on kuitenkin hauska työskennellä huonollakin säällä, ja korkeakasvuisten lajien, kuten tomaatin, paprikan, maissin sekä monien kukkien kasvattaminen mahdollistuu.

Kasvihuoneen *lämmitysongelmat* astuvat usein kuvaan viimeistään siinä vaiheessa, kun ensimmäisen hallayön tuhot paljastuvat aamunkoitteessa. Täysin lämmittämättömässäkin huoneessa viljely onnistuu kuitenkin hyvin, jos malttaa esikasvattaa taimet sisältöloissa ja siirtää ne kasvihuoneeseen vasta hallanvaaran mentyä. Tilapäisistä kylmistä öistä selvittään peittämällä kasvit esimerkiksi peiteharsolla tai pakkaspeitteellä.

Jos viljely kuitenkin halutaan aloittaa jo keväällä, jonkinlainen lämmitys on yleensä tarpeen. Lyhytaikaiseen lämmitykseen voidaan käyttää kaasusu- tai sähkölämmittintä alueen varustuksesta riippuen. Puhallintyyppiset sähkölämmittimet kierrättävät ilmaa ja lämmittävät huoneen nopeasti. Sähkölämmittimen on ehdottomasti oltava märkin tiloihin sopiva, sillä huonosti eristetyt lämmittimet ovat hengenvaarallisia. Kaasulämmitys vaatii huolellisuutta, mutta oikein käytettynä se on lasihuoneissa turvallinen. Öjilylämmittin kehittää kasveille haitallisia kaasuja, eikä sovellu kasvihuoneeseen.

Kasvihuoneen lämmittimet on varustettava termostaatilla, mikäli ne jätetään toimimaan yöksi ilman jatkuvaa valvontaa.

Kasvialustana on tavallisimmin huoneen oma maapohja, joka vaatii samanlaisia maanparannustoimenpiteitä kuin avomaakin. Seinää kiertämään voidaan rakentaa yksinkertaiset kasvipenkit reunnustamalla käytävän ja penkin raja esimerkiksi laudalla tai tiilillä. Maapohja on luonnollisesti keväällä kylmä, joten taimien kasvatusta varten kannattaa rakentaa kapeahko pöytä eteläseinustalle. Pöydässä tulee olla noin 10 sentin reunalaidat, jotta se voidaan täyttää kasvuturpeella, johon taimilaatikat tai -ruukut upotetaan. Turpeessa taimet pysyvät tasaisen kosteina. Myöhemmin taimet istutetaan pöydälle vaihdettuun multaseokseen tai maapohjaan.

Kasvihuoneessa on harvoin liikaa valoa, mutta aurinkoisina päivinä voi lämpötila kohota liian korkeaksi. Tällöin saattaa varjostus olla tarpeen. Tuuletusikkunat, joita on mieluiten koko rivi huoneen yläosassa, on helpeellä pidettävä aina auki. Muulloinkin on tuuletettava ahkerasti. Umpinaisen kasvihuoneen kosteudessa viihtyvät sienitaudit, eivät kasvit. Muovihuoneen tuuletus käy usein kätevästi muovin alareunaa nostamalla. Myös kasvuston suihkuttaminen alentaa sen lämpötilaa.

Kasvihuoneen, toisin kuin avomaan, *kastelu* kannattaa ajoittaa aamuun tai iltapäivään. Silloin kasvilla on käytettävissä vettä silloin, kun ne sitä eniten tarvitsevat, keski- ja iltapäivän pahteessa. Jos kastelu jätetään iltaan, ylimääräinen kosteus ei ehdi haihtua ennen yötä, ja kasvitautit ja tuholaiset saavat otolliset lisääntymisolosuhteet.

Kasvihuonekasveja on kasteltava säännöllisesti, mutta ei enempää, kuin niiden juuristo pystyy käyttämään hyväkseen. Kasvit eivät saa seistä vedessä. Usein ja vähän kerrallaan on sääntö, joka sopii nimenomaan kasvihuonekasvien kasteluun. Suoraan maapohjassa kasvavien kasvien suhteen ei tarvitse olla aivan yhtä varovainen, kunhan maa vain ei ole liian tiivistä ja ilmatonta, jolloin juuret eivät pysty käyttämään kasteluvettä kunnolla hyväkseen. Maapohjan kuohkeuttaminen on kasvihuoneessa erityisen tärkeää.

Kompostimullan huokokset ovat suuria, ja juuret pystyvät hyvin käyttämään sinä olevan veden. Ylimääräinen vesi ei jää seisomaan, vaan huuhoutuu pois ja imeytyy alempiin maakerroksiin. Liikakastelun vaara jäää kompostimulta käytettäessä vähäiseksi. Nyrkkisääntönä mainittakoon vielä, että maapohjalla kasvavia kasveja on kasteltava jonkin verran enemmän kuin ruukkukasveja.

Kasvihuoneviljely on palkitsevaa, mutta siinä on omat nikkinsä. Yksityiskohtaisia ohjeita kannattaa opiskella kasvihuoneviljelyn oppaista.

VII. 12 KASVIVALIKOIMISTA

Kasvien valinta palstalle on joka keväät yhtä hauskaa ja antoisaa. Taimikauppaan lähtessä on hyvä olla valmiina etukäteis suunnitelma hankittavista kasveista. Suunnitelman pohjana ovat paitsi omat mieltymykset, myös kasvin koko, talvenkestävyys, satoisuus ja vastustuskyky.

Puut

Siirtolapuutarhapalstan puut ovat perinteisesti olleet pääasiassa hedelmäpuita. Pienikasvuina ja koristeellisina ne myös sopivat hyvin pienellekin palstalle, päinvastoin kuin monet puistojemme ja meisemme puulajit. Esimerkiksi koivu, kuusi ja lehmus ovat suurikasvuisia ja varjostavat muutamaassa vuodessa koko palstan. Koivu imee ravinteet ympäröivästä maaperästä niin, ettei niitä enää riitä muille kasveille. Täysikasvuisen metsävaahteranakin latvuksen läpimitta saattaa olla yli 12 metriä, ja nuorenakin se on voimakkaasti varjostava.

Pienen siirtolapuutarhapalstan puidenkin tulee olla pienikokoisia, joten tainta ostettaessa olisi aina huomioitava sen lopullinen koko. Jos puu kaikesta huolimatta uhkaa kasvaa liian kookkaaksi, sitä voidaan leikkauksin tyypistää, ja lopputulos saattaa olla varsin koristeellinen.

Hankittaessa puuntaimia palstalle tulee ottaa etukäteen selville niitä koskevat määräykset omalla alueella.

Omenapuu kuuluu katketi jokaiselle siirtolapuutarhapalstalle. Kesälajikkeet kypsyvät syyskuun alkuan mennessä. Ne säilyvät varastossa vain 2-3 viikkoa. Hyviä kesälajikkeita ovat mm. vyöhykkeillä I-III menestyvät Valkea kuulas, Huviutus, Bergius ja Lavia sekä vyöhykkeillä I-II menestyvät Astrakan ja Punainen Melba.

Syyslajikkeet kypsyvät syyskuun puolivälissä ja säilyvät kesälajikkeita paremmin. Syyslajikkeita ovat mm. Punakaneli ja Harlamowski (vyöhykkeet I-IV), Sarsö (I-III) sekä Melba, Atlas ja Samo (I-II).

Talvilajikkeet poimitaan yleensä syyskuun lopussa tai lokakuun alussa. Ne kypsyvät lopullisesti muutaman viikon varastoinnin aikana. Talvilajikkeita ovat Antonovka (I-IV), Åkerö (I-III) ja Lobo (I-II).

Upeasti kukkivat, pienikasvuiset koriste- ja marjaomenapuut ovat paitsi kauniita, myös hyödyllisiä. Niiden hedelmistä voidaan valmistaa herkullista hilloa, sosetta tai mehua. Punalehtinen, tummanpunakukkainen Malus x. purpurea 'Eleyi' (I-II) ja runsaskukkainen Malus adstrigens 'Hopa' (I-III) ovat suosituimmat koristeomana-puulajikkeemme. Marjaomenapuu (Malus bacata) menestyy aina vyöhykkeelle VI saakka.

Kaikki omenapuut menestyvät parhaitte aurinkoisella paikalla melko kalkkipitoisessa maassa. Jos olosuhteet ovat hyvät, ne vihhtyvät mainittuja vyöhykerajoja pohjoisemmassakin.

Pääröytä on suurikasvuinen, arka puu, joka menestyy vain maamme eteläosissa, lähinnä vyöhykkeillä I-II. Pääröytäpuu tarvitsee usein puutarhan parhaan aurinkoisen, lämpimän ja suojaosan kasvupaikan. Lajikkeita: Elokuun pääröytä, Hovsta ja Tonkovjatka.

Luumu ja Kriikuna ovat pakkasenarkoja ja menestyvät parhaiten vyöhykkeillä I-II. Lajikkeita: Viktoria, Yleinen keltaluumu, Yleinen siniluumu ja Yleinen sinkkriikuna.

Kirsikka on kaunis pienikasvuinen puu. Se menestyy parhaiten vyöhykkeillä I-II ja vaatii tällöinkin suotuisan kasvupaikan. Suomessa kasvatettavat lajit ovat yleensä ns. hapankirsikoita, jotka soveltuvat paitsi sellaisenaan syötäväksi myös hillojen, säilykkeiden ja viinin valmistukseen. Lajikkeita: Yleinen rusokirsikka, Barjomorelli ja Yleinen kuulasmarja.

Koristekirsikoista valkoisena kukkiva pilvikirsikka on osoittautunut oloissamme kestäväksi aina Keski-Suomea myöten. Toukokuussa ruusunpuunaisin kukkiva rusokirsikka menestyy vyöhykkeillä I-II (III).

Jos palstalle halutaan hedelmäpuiden lisäksi muitakin puulajeja, voidaan harkita esimerkiksi jotakin seuraavista:

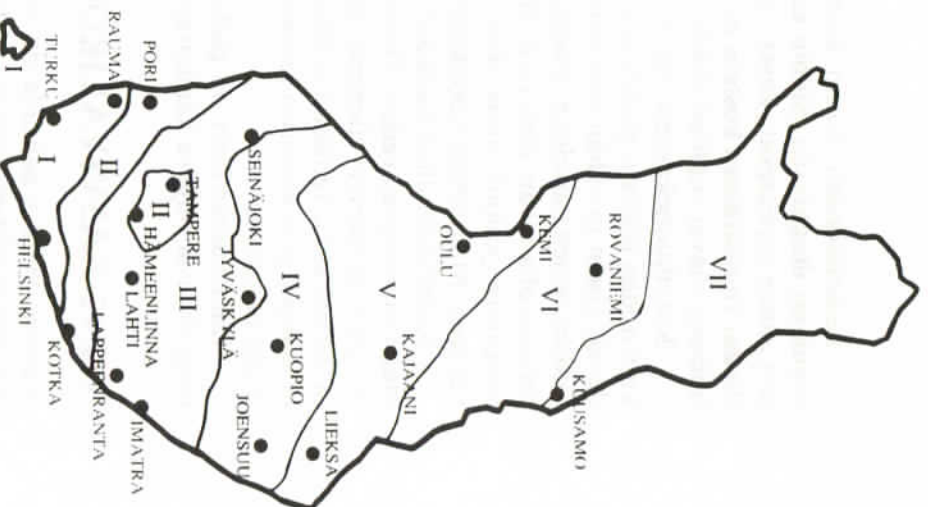
Vyöhykkeet I-VII:

o Kotipihlaja on kauniin kukintansa, upean syysvärityksensä, koristeellisen kasvutapansa, hyödyllisten, loistavanpunaisen marjojensa ja kestävyytensä ansiosta vailla vertaa.

o Raita on kaunis, mutta vähän viljelty puulaji.

Vyöhykkeet I-VI:

o Riippapihlaja on koristeellinen yksittäispuu.

KASVUVYÖHYKKEET

Vyöhykkeet I-V:

- o Pienikasvuinen virginiantuomi ei ole arka tavallista tuomea vaivaavalle tuomenkehrääjälle.
- o Terijoen salava on suosittu, pensasmainen pikkupuuh.
- o Mustamarjaorapihlajalla on kaunis syysväritys.

Vyöhykkeet I-IV:

- o Suomen ja ruotsinpihlaja ovat pienikokoisia lajikkeita.
- o Tuohituomi on runsaskukkainen, kaunis puu, jossa ei ole tavattu tuomen tuholaisia.

Vyöhykkeet I-III:

- o Riippasaarni sopii yksittäispuuksi tilavahkolle paikalle.
- o Värituomi on tuomen punertavakukkainen vastustuskykyinen lajike.
- o Helmiorapihlaja kukkii vaaleanpunaisin kukin.

Vyöhykkeet I-II:

- o Punavaahtera on vaahteralajikkeista pienikasvuisin.
- o Ruusuorapihlaja on vaateliäs ja hallanarka.
- o Kiiltotuomi menestyy kuivallakin paikalla.
- o Riippajalava on leikkaamattakin huoliteltu yksittäispuu.

Vain etelärannikolla menestyviä *I-vyöhykkeen* puita ovat japaninmag-nolia ja kosteassa viihtyvä riippapaju.

Havupuista pienikasvuisia ovat esimerkiksi kataja, vuorimänty ja japanimarjakuusi.

Pensaat ja köynnökset

Siirtolapuutarha-alueen pensaat voivat olla marjapensaita, koriste pensaita tai aitapensaita — tai kaikkia näitä yhdessä.

Marjapensaiden koristearvo voidaan huomioida ja käyttää niitä myös yksittäispensaina koriste pensaiden tavoin. Toisaalta aitapensaankaan ei tarvitse olla hyödytön; ainakin ruusupensasaita paitsi täyttää tehtävänsä tilanjakajana, myös antaa satoa. Köynnöksistä ruusupapu ja härkäpapu ovat syötäviä, ja koriste krassin lehtiä ja kukkia voi käyttää esimerkiksi salaattiin.

A. Marjapensaat

Mustaherukka on erittäin hienoarominen ja vitamiinipitoinen marja; siinä on C-vitamiinia nelinkertaisesti appelsiiniin verrattuna. Myös lehtiä voi käyttää säilöntään tai teehen. Mustaherukka on kasvualueustansa suhteen vaatimaton ja menestyy koko maassa. Lajikkeista Öjebyn ja Melalahi ovat tarkastettuja käyttötaimia.

Puna- ja valkokerukka ovat mustaherukkaa vaativampia kasvupaikan suhteen eivätkä aivan yhtä runsassatoisia. Ne viihtyvät lähes koko maassa, parhaiten kuitenkin humuspitoisessa, ilmassa ja hyvin kosteutta pidättävässä maassa. Jonkheer van Tets on vyöhykkeillä I-V talvehtiva punaherukka, ja runsassatoinen Valkea Juttenborg vastaavan talvikestävyysden omaava valkokerukkalajike.

Karviainen tarvitsee menestyäkseen kosteahkon, mutta ilmavan, syvämltaisen kasvupaikan. Lajikkeista suurimarjainen ja härmänkestävä Hinnonmäen keltainen menestyy vyöhykkeillä I-III.

Leppaan punainen on runsassatoonen härmänkestävä lajike, joka menestyy vyöhykkeillä I-V.

Vadelma on parhaita talousmarjojamme. Se kasvaa ja talvehtii parhaiten lämpimässä ja tuulensuojaisessa paikassa, jonka maapohja on ilmava, syvämultainen ja hyvin kosteutta pidättävä. Vadelma ei pidä kovin kalkkipitoisesta maasta; sopiva happamuusarvo on pH 5,5-6. Vadelma kaipaa tukea, ja arat versojen kärjet saattavat tarvita talvisuojan.

Lajikkeita: Rikala on hienoarominen, makea ja melko kestävä. Ottawa menestyy koko maassa suotuilla kasvupaikoilla. Se on altis vatuvarsisääsken tuhoille, mutta kestää versotautia päänvastooin kuin Muskoka-lajike, joka taas on sääsken suhteen melko vastustuskykyinen. Preussen on suurimarjainen, mehukas lajike, joka on kuitenkin melko altis kasvi-taudeille.

Marjapensaat ja hedelmäpuut kannattaa leikata kevyttalvella tai varhaiskevättällä, kun kovimmat pakkaset ovat jo ohi, mutta kasvit ovat vielä lepoutilassa.

B. Koristepensaat ja köynnökset

Palstalle ei ehkä jää kovin montaa neliötä koristepensaita varten. Joku sentään mahtunee portinpieleen tai oleskeluryhmän yhteyteen. Köynnökselle löytyy aina tilaa säleikössä tai seinustalla.

Vyöhykkeet I-VII:

- o Unkarinsyreeni on kestävin syreenimme.
- o Humala on nopeakasvuinen ja helppoitoinen köynnös.
- o Rusokuusama on suosittu, ruusunpunakukkainen pensas.
- o Punakukkainen, rehevälehtinen tuoksuvatukka viihtyy myös varjossa.
- o Virpiangervo on kestävä, valkokukkainen angervolajike.

Vyöhykkeet I-VI:

- o Mustamarja-aronian marjat ovat syötäviä.
- o Pyöreäkasvuisen sinikuuksaman kukat ovat kellertävät.
- o Vaatimaton keltakukkainen pensashanhikki kukkii miltei koko kesän. Värimuunnokset viihtyvät etelämmässä.

Vyöhykkeet I-V:

- o Kiinankärhö on keltakukkainen, nopeakasvuinen ja kestävä clematislaji-ke.
- o Heisiangervo on erittäin tiheäkasvuinen ja kestävä; se sopii hyvin suoja- ja taustapensaaksi.
- o Kestävä norjanpensasangervo kukkii kesäkuussa valkoisin kukin.
- o Terjoensalava kasvaa leikkaamatta melko kookkaaksi, pallomaiseksi pensaaksi.
- o Pihasyreenistä on kaksi kaunista muunnosta: lila- ja valkokukkaiset lajikkeet.

Vyöhykkeet I-IV:

- o Syyksesän kauneimpiin pensasiin kuuluva syyshortensia vihhtyy humuspi-toisessa, hyvin kosteuta pidättävässä maassa.
- o Tavallinen villiviini on suurlehtinen, rotevakasvuinen, tukea kaipaava köynnös.
- o Pihajasmikkeen valkoiset kukat tuoksuvat voimakkaasti heinäkuussa.

Vyöhykkeet I-III:

- o Terveellä ja vastustuskykyisellä sirtuomipiilajalla on kaunis syyssväritys.
- o Tummanvihreälehtinen japanilaiskukköynnös sietää hyvin ilmansaasteita.
- o Komea piippuköynnös on varjoisan seinustan kasvi.
- o Ruusukvittemi on hyvä aurinkoisen paikan pensas, joskin piikkinen.
- o Koreanonnenpensas kukkii jo toukokuussa ennen lehtien puhkeamista.
- o Pallohortensia ja kiinanhortensia ovat tyyppillisiä lajinsa edustajia: niitä eivät taudit ja tuholaiset vaivaa.
- o Voimakastuoksuinen köynnöskuusama vihhtyy kalkkipitoisessa maassa.
- o Valkokukkainen morsiusangervo kukkii alkukesällä.

Vyöhykkeet I-II:

- o Alppiruusuihin (Rhododendron) kuuluu lukuisia kaunis kukkaisia ja erivärisiä lajikkeita. Viljelyn onnistuminen edellyttää suojaisaa kasvupaikkaa ja syvämultaista, hapanta maata (pH 4-5).
- o Jalokärhö on upea köynnös, jonka arka juuristo vaatii peittokasveja suojaakseen.
- o Valkokukkainen köynnöshortensia on erinomainen varjoisan paikan köynnös.
- o Ilman tukea kiipeävällä imukärhivilliviinillä on loistavan punainen syyssväri.
- o Kameliatajasmikkeen kukat ovat valkeat, kerranaiset ja voimakastuoksuiset.
- o Jalosyreenillä on tumman purppuranpunaiset kukat.

Vyöhyke I:

- o Aralla kellokuusamalla on vaalean ruusunpunaiset, kellomaiset kukat.
- o Hienotuoksuinen laventeli vaatii talvisuojauksen.
- o Erittäin kauniiden, suurikukkaisien pensaspionien kasvattaminen vaatii paitsi taitoa, myös kärsivällisyyttä; ne kukkivat vasta noin kolmen vuoden kuluttua istutuksesta.
- o Hyvin suojattu viiniköynnös saattaa menestyä suojaisilla paikoilla.

C. Aitapensaat

Vyöhykkeet I-VIII:

- o Kurttulehtiruusu, rusokuusama ja unkarinsyreeni sopivat vapaasti kasvaviin pensasaitoihin.
- o Kestävät oraphilajaja herenpensas yleensä leikataan.

Vyöhykkeet I-V:

- o Pihita I. siperianjalokuusi ja taikinannarjia sopivat sekä leikkattavaksi että vapaasti kasvavaksi aidaksi.
- o Pensashanhikille riittää vanhojen oksien karsiminen.

Vyöhykkeet I-V:

- o Tuijasta saa kauniin vapaasti kasvavan pensasaidan.
- o Heisiangervo ja tuhkapensas ovat tiheäkasvuisia eivätkä välttämättä vaadi leikkaamista.

Vyöhykkeet I-IV:

- o Ruotsimpihlajaja voidaan kasvattaa myös leikkattavaksi pensasaidaksi.
- o Piikkiäinen japaninhappomarjaja kaunein leikkaamattomana.

Vyöhykkeet I-III:

- o Tuomipihlajaja sopii leikatuksi tai leikkaamattomaksi pensasaidaksi.

Vyöhykkeet I-II:

- o Pensasangervon voi antaa kasvaa vapaasti, tai se voidaan leikata heti kukinnan jälkeen. Uudet versot kukkivat seuraavana kesänä.

Perennat

Perennat ovat monivuotisia, ruohovartisia kasveja, jotka kukkivat vuodesta toiseen samalla kasvupalkalla. Niiden maanpäällinen osa lakastuu, mutta uusi kasvu alkaa maan alla talvehineista juurista. Joitakin perennoja on hyvä jakaa muutaman vuoden välein, jottei niiden kasvuvoima ehyisi.

Suuria perennoja voidaan käyttää yksittäiskasveina. Ryhmään istutettuina monet perennat pääsevät kuitenkin parhaiten oikeuksiinsa. Perennojen täydennykseksi voidaan penkkiin istuttaa sipuli-, mukula- tai yksivuotisia kasveja. Sipulikkukat istutetaan mielellään penkin takaosaan, jotta kasvat perennat peittävät niiden lakastuvat lehdet. Perennapenkin suunnittelu on onnistunut, kun siinä riittää katseltavaa koko kasvukauden ajaksi. Korkeimmat kasvit sijoitetaan perennaryhmässä taakse ja keskelle, keskikoiset näiden eteen ja ympärille. Ryhmän reunoilta, polun varteen ja kivikkokasveiksi sopivat monet kauniit, mattoa muodostavat lajit.

Perennapenkkiä kannattaa hieman soinnutella; väri vaaleanpunaisesta violettiin ja siniseen sopivat hyvin yhteen. Toisen värikirjon muodostavat värit keltaisesta oranssin kautta punaiseen. Valkoinen väri saa kaikki värit hehkumaan.

Hyvin perustettu perennapenkki ei vaadi kovinkaan paljon työtä; voit makkaut perennat pitävät puolensa rikkakasveja vastaan.

Keväällä ja alkukesästä kukkivia perennoja

- o Jouluruusu kukkii lumen keskellä kevättalvella. Se viihtyy ravinteikkaassa maassa ja vaatii talvisuojauksen kovimpien pakkasten ajaksi.
- o Ristikki on aurinkoisen paikan mätästävä kivikkokasvi.